

УДК 343.431

**ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ
ПОДОЛАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ**

**COMBATING HUMAN TRAFFICKING AS ONE OF THE DIRECTIONS
OF OVERCOMING TRANSNATIONAL CRIME**

Михайленко Д.О.,
*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського гуманітарного університету*

У статті досліджено проблему протидії злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми. Автором висвітлено основні проблеми в питаннях протидії торгівлі людьми як одного з видів транснаціональної злочинності.

Ключові слова: торгівля людьми, сексуальна експлуатація, трудова експлуатація, транснаціональна злочинність, сприяння торгівлі людьми.

В статье исследуются проблемы противодействия преступлениям, которые связаны с торговлей людьми. Автором освещены основные проблемы в вопросах противодействия торговле людьми как одного из видов транснациональной преступности.

Ключевые слова: торговля людьми, сексуальная эксплуатация, транснациональная преступность, содействие торговле людьми.

The article investigates the problems of counteraction to crimes associated with human trafficking. The author highlights the major challenges in combating trafficking in human beings as one of the types of transnational crime.

Key words: human trafficking, sexual exploitation, transnational crime, promoting human trafficking.

Торгівля людьми швидко розвивається та є дуже прибутковою діяльністю для транснаціональної організованої злочинності. Вона є видом нелегальної підприємницькою діяльності, яка має тенденцію розповсюдження в багатьох країнах світу й тісно

пов'язана з незаконною, у тому числі трудовою, міграцією, проституцією та порнографією, торгівлею органами в багатьох державах світу. Це негативне явище дуже глибоко впливає на свої жертви, заподіюючи їм психологічну й фізичну шкоду, підвищуючи

шанси заразитися такими небезпечними хворобами, як ВІЛ та СНІД.

Торгівля людьми є проблемою глобального масштабу, яка не має національних кордонів. Вона є транснаціональним злочином, аналогічним за своїм характером міжнародній торгівлі наркотиками, незаконному продажу зброї.

Рушійними силами торгівлі людьми є гендерна нерівність, бідність і низький соціально-економічний рівень життя всередині держави, корупція в системі правоохоронних органах і судах, цивільна нестабільність і невиконання державою своїх функцій щодо захисту та забезпечення прав і свобод своїх громадян.

Важливим чинником, що сприяє процвітанню торгівлі людьми, є наявність попиту на платні сексуальні послуги, дешеву робочу силу в країнах призначення.

Як свідчать статистичні дані Міжнародної організації з міграції (далі – МОМ) із січня 2000 р. по червень 2014 р. 10 465 осіб, які постраждалих від торгівлі людьми, отримали реінтеграційну допомогу в рамках програм МОМ, яка передбачає медичну, психологічну, правову допомогу, соціальні гарантії, професійну перепідготовку та інше відповідно до потреб кожної особи [1].

Об'єктом торгівлі людьми може стати будь-яка людина незалежно від віку та статі: чоловіки – з метою трудової експлуатації, діти – з метою використання в жебрацтві, усі разом – для трансплантації органів. Складовою частиною цієї злочинної діяльності – торгівля жінками (дівчатами) з метою їх сексуальної експлуатації.

Прагнучи отримати роботу за кордоном, багато українських громадян не підозрюють про те, що легально влаштуватися в більшості країн Європи вкрай непросто й зробити це можна через державні центри зайнятості або фірми з працевлаштування, що мають відповідні ліцензії Міністерства праці і соціальної політики України. Водночас посередники пропонують виїхати на роботу за туристичною візою, яка не дає права на працевлаштування. Крім того, залишаючись у країні після закінчення терміну дії візи, особа порушує міграційне законодавство, що автоматично робить її перебування в країні нелегальним і служить причиною для депортації. Посередники дуже часто беруть на себе оформлення документів. У результаті документи оформляються в обхід офіційних процедур, питання перевірки інформації про працедавця, умови роботи та мешкання взагалі не розглядаються.

Хоча українське законодавство передбачає досить суворе покарання за торгівлю людьми, однак, зважаючи на те, що залишається мотивація в людей для виїзду за кордон і високі прибутки в тих, хто вивозить, найближчим часом, поки не запрацюють міжнародні механізми, передбачені Конвенцією ООН, змін не відбудеться. Саме тому має бути сформована національна стратегія протидії, що базується на глибокому розумінні проблеми торгівлі людьми та її динаміки в суспільстві.

На державному рівні слід прийняти заходи для боротьби із чинниками, що сприяють поширенню торгівлі людьми, забезпечити своїх громадян усіма умовами, щоб знизити міру їх вразливості перед торговцями людьми, а також створити альтернативу експлуатації, яка сприяє попиту на дешеву працю та послуги.

Протидія торгівлі людьми пов'язана з безліччю проблем. Виконувати закони непросто: для цього потрібні відповідні засоби, постійний нагляд, моніторинг, оцінка результатів. Розслідування та ведення в суді справ про торгівлю людьми – це складний процес, що вимагає високої професійної підготовки працівників правоохоронних органів.

Оскільки провідна роль у протидії торгівлі людьми в Україні насамперед належить органам внутрішніх справ, дуже важливо, щоб вони, здійснюючи свій професійний обов'язок, володіли високим професіоналізмом, моральними та діловими якостями. Протидія торгівлі людьми, незаконній трудовій міграції – це складна проблема не лише з точки зору права та правозастосування, її проблемність зумовлена також людським чинником.

Торгівля людьми – це соціальне явище, яке існує й усередині нашої держави. Так, з кожним роком зростає кількість випадків, коли українці експлуатують своїх же громадян. Це передусім трудове й сексуальне рабство. За даними Міжнародної організації праці, правозахисної організації «Ла Страда – Україна», «Жіночі перспективи» сьогодні в Україні спостерігається зростання випадків трудового й іншого поневолення українців усередині держави. Найбільш поширена в державі форма торгівлі людьми – це незаконна трудова експлуатація, від якої найчастіше страждають чоловіки. Жителі малих міст і сіл найчастіше стають жертвами торгівлі людьми, оскільки в таких регіонах найгостріше відчувається проблема безробіття. У таких регіонах України в більшості випадків люди використовуються на будівництвах, а в південних регіонах країни – під час збору урожаю. Особливо небезпечною є практика трудової експлуатації дітей, примус до жебрацтва хворих й інвалідів, а також використання безробітних у ролі рабів.

Існує низка чинників, що роблять людину уразливою перед торгівлею людьми. Одним із найбільш важливих чинників є стать: жінки в більшій мірі, ніж чоловіки, ризикують стати об'єктами торгівлі людьми в Україні. Теж саме стосується жертв примусової праці, не пов'язаної із секс-індустрією, хоча тут гендерний аспект виявляється не настільки очевидним.

Згідно з даними досліджень, проведених в Україні Міжнародним бюро праці, більшість жертв торгівлі людьми – жінки. Це підтверджує наявність в різних джерелах положення про те, що жінки більшою мірою ризикують стати жертвами торгівлі людьми, особливо в цілях сексуальної експлуатації (наприклад, глобальна доповідь Міжнародної організації праці «Stopping Forced Labor 2001 р.). Водночас серед жертв примусової праці співвідношення чоловіків і жінок практично однакове.

Аналіз норм міжнародного права дозволяє стверджувати, що міжнародна громадськість застосовує за-

ходи проти торгівлі людьми. Проте, хоча норми законодавства й змінюються відповідно до сучасних умов і ситуації на ринку «живого товару», транснаціональна злочинність постійно знаходить усе нові й нові шляхи та способи вчинення цього злочину. Незважаючи на розмаїття нормативно-правових актів, покликаних боротися з торгівлею людьми, ситуація в цій сфері продовжує погіршуватися. На сучасному етапі організація торгівлі людьми та незаконного вивезення за державний кордон є одним із напрямів діяльності транснаціональної організованої злочинності.

Торгівлю людьми можна визначити по-різному. Так, Рада Європи дала таке визначення: «Торгівля людьми – незаконний акт, що здійснюється особою, яка спрямовано чи не спрямовано схиляє громадянина третьої країни виїхати в іншу країну, шляхом використання обману чи іншої форми насильства або ж шляхом зловживання залежним становищем цього громадянина чи своїм адміністративним статусом» [2, с. 124–125].

Отже, розглядаючи питання протидії торгівлі людьми як один із напрямів подолання транснаціональної злочинності, слід зазначити, що в 2014 р. в *Міністерстві соціальної політики України* (далі – *Мінсоцполітики України*) створено робочу групу з метою розгляду проблемних питань, що виникають під час реалізації державної політики у сфері протидії торгівлі людьми, та удосконалення нормативно-правової бази у відповідній сфері, склад якої затверджено наказом *Мінсоцполітики України* від 7 березня 2013 р. № 105.

З метою формування завдань і заходів Державної програми протидії торгівлі людьми на 2016–2020 рр. у жовтні 2014 р. *Мінсоцполітики України* проведено засідання робочої групи за участю представників центральних органів виконавчої влади, міжнародних та громадських організацій.

Розпорядженнями *обласних та Київської міської державної адміністрації* створені та діють обласні (а також районні та міські) координаційні ради з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми. У кожному районі та області проводяться планові засідання з розгляду зазначених питань [3].

На засіданнях відповідних рад розглядаються питання щодо поліпшення роботи у сфері протидії торгівлі людьми, проводиться аналіз та оцінка її ефективного впровадження, проблемні питання та шляхи їх вирішення тощо.

Також серйозною проблемою є питання надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми. Складність надання комплексної допомоги унеможливорює її реалізацію силами однієї організації. Саме тому міжнародної організації, насамперед ОБСЄ, рекомен-

дують створювати та розвивати національні механізми перенаправлення (далі – НМП) потерпілих, які є надзвичайно важливими в забезпеченні належного захисту прав людей, постраждалих від торгівлі людьми.

НМП розглядається як механізм співпраці, у межах якого державні установи виконують свої зобов'язання щодо забезпечення та захисту прав людей, що постраждали від торгівлі людьми, а також координують зусилля в стратегічному партнерстві з громадянським суспільством [5, с. 115].

Розкриваючи питання затвердження та впровадження стандартів надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми, слід відзначити, що 30 липня 2013 р. *Мінсоцполітики України* затверджено наказ № 458 «Про затвердження стандартів надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми», який включає три стандарти:

1. Стандарт надання послуг із соціальної профілактики торгівлі людьми;
2. Стандарт надання послуг із соціальної інтеграції та реінтеграції осіб, які постраждали від торгівлі людьми;
3. Стандарт надання соціальних послуг із соціальної інтеграції та реінтеграції дітей, які постраждали від торгівлі людьми.

Наказ зареєстровано в *Міністерстві юстиції України* від 5 серпня 2013 р. за № 1327/23859, № 1328/23860, № 1329/23861 [3].

За підтримки *Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда – Україна»* *Мінсоцполітики України* розповсюджено зазначені стандарти серед обласних державних адміністрацій для використання в роботі.

Вирішення проблеми торгівлі людьми як одного з основних видів транснаціональної злочинності потребує комплексного підходу: створення відповідного нормативно-правового поля та здійснення правоохоронцями певних заходів щодо розкриття злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми.

На нашу думку, вагомий внесок у попередження поширення зазначеного суспільно-небезпечного діяння та в створення досконалих механізмів переслідування винних осіб має внести законодавство загалом та кримінальне зокрема.

Отже, боротьба з торгівлею людьми як один із напрямів транснаціональної злочинності вимагає комплексного підходу шляхом об'єднання зусиль громадських організацій та урядів, як тих країн, звідки вивозяться потерпілі, так і тих, куди їх доставляють для подальшої експлуатації. Таким чином, консолідація всіх гілок державної влади та громадських правозахисних організацій дозволить здійснити широкомасштабні дії, направлені на усунення цього глибокого явища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ:

1. Статистика щодо протидії торгівлі людьми в Україні за 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stoptrafficking.org/view.statistics>.
2. Збірка міжнародних документів стосовно торгівлі людьми. – К., 2000. – 270 с.
3. Офіційний сайт *Міністерства соціальної політики України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category%3Bjsessionid=9E10B9662E3247E8558FEB72E519A765.app2?cat_id=160722.

4. Вербенський М.Г. транснаціональна злочинність : [монографія] / М.Г. Вербенський. – Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2009. – 355с.
5. ОБСЕ/БДИПЧ, Механизмы перенаправления жертв торговли людьми на национальном уровне: объединяя усилия по защите прав жертв торговли людьми : [практическое руководство]. – Варшава, 2004 – 120 с.
6. Весельский В.К. Торговля людьми в Україні: проблеми розслідування : [навч. посіб.] / В.К. Весельский, В.В. Пяковський. – К. : КНТ, 2007. – 265 с.
7. Online Victimization: A Report on the Nation's Youth. – NCMEC, 2000. – P. VIII.
8. Stout David. 90 are arrested in inquiry into Internet child-sex ring // The New York Times. – 2002. – March 19.
9. A Shattered Innocence // The Millennium Holocaust. – P. 84.